

Tystiolaeth ysgrifenedig a ddarparwyd gan:	Headway – y Gymdeithas anafiadau i'r ymennydd
Cyflwyniad i:	Y Pwyllgor Iechyd, gofal cymdeithasol a chwaraeon, Senedd Cymru
Teitl yr ymchwiliad:	Ymchwiliad i achos Covid-19 ar iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru

Cefndir

Mae Headway yn elusen i'r DU gyfan sy'n gweithio i wella bywyd ar ôl niwed i'r ymennydd (ABI).

Bob 90 eiliad, caiff rhywun ei dderbyn i'r ysbyty yn y DU gyda diagnosis sy'n gysylltiedig ag ABI, megis trawma, strôc, tiwmor a salwch niwrolegol. Yng Nghymru, mae dros 17,000 o bobl y flwyddyn yn cael eu derbyn i'r ysbyty gyda ABI.

O'r rhai sydd wedi goroesi, bydd ar lawer angen rhyw fath o gymorth neu adsefydlu; i rai, bydd hyn yn angen gydol oes.

Mae Headway yn gweithio i wella bywyd ar ôl ABI drwy ddarparu gwasanaethau, cymorth a gwybodaeth ar bob cam o'r llwybr gofal. Mae HEADWAY uk yn rhoi cymorth ac arweiniad i rwydwaith o dros 120 o grwpiau a changhennau a redir yn lleol ledled y DU ac Ynysoedd y sianel.

Mae grwpiau a changhennau yn cynnig ystod eang o wasanaethau, gan gynnwys rhaglenni adsefydlu ar gyfer anafiadau i'r ymennydd, cymorth i ofalwyr, ailintegreiddio cymdeithasol, allgymorth cymunedol a gofal seibiant. Mae gwasanaethau rheng flaen ledled y DU yn cynnwys llinell gymorth dan arweiniad nyrsys, sy'n ateb dros 11, 000 o ymholiadau bob blwyddyn; cronfa argyfwng i helpu pobl i ymdopi ag effaith ariannol anaf catastroffig sydyn yr ymennydd; ac amrywiaeth o gyhoeddiadau am ddim i gael mynediad atynt .

Mae Headway UK wedi gweithio mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru dros nifer o flynyddoedd i sefydlu rhwydwaith o ganghennau i gefnogi pobl sy'n byw gydag ABI. Sefydlwyd y canghennau hyn yn rhai o'r ardaloedd mwyaf ynysig yng Nghymru gydag arian a ddarparwyd gan Lywodraeth Cymru, a ddaeth i ben yn gynharach yn y flwyddyn ariannol hon. Fodd bynnag, er i'r cyllid hwn ddod i ben, Mae Headway uk yn parhau i fod yn ymrwymedig i gefnogi goroeswyr anafiadau i'r ymennydd yn y cymunedau anghysbell hyn i sicrhau nad ydynt yn gorfod ymdopi ag effeithiau eu hanafiadau yn unig.

Goblygiadau ariannu ar gyfer Headway DU

Mae gan Headway uk ffrydiau incwm amrywiol ac economi gymysg o ran cyllid; nid dim ond grantiau a rhoddion ond hefyd fasnach, drwy ei rwydwaith o 30 o siopau elusennol.

Mae ein masnach, fel y rhan fwyaf o elusennau eraill, wedi dod i ben yn gyfan gwbl oherwydd bod ein safleoedd manwerthu wedi cau a staff wedi bod yn fursenned. Fodd bynnag, mae pob un o'r 30 siop yn dal i fynd i gostau sylweddol i'r elusen er gwaethaf bringddim incwm.

Mae Headway yn darparu hyfforddiant i amrywiaeth o weithwyr proffesiynol gan gynnwys y rhai sy'n gweithio ym maes cefnogi oedolion ag anaf i'r ymennydd, i gyfreithwyr sy'n delio ag achosion o anafiadau i'r ymennydd. Mae'r sesiynau hyfforddi hyn, ynghyd â'n digwyddiadau a'n cynadleddau rheolaidd, wedi gorfod cael eu canslo yng ngoleuni 'r pandemig.

Yn yr un modd, mae'r dulliau codi arian traddodiadol a ddefnyddir gan Headway ac elusennau eraill yn gofyn i bobl ddod at ei gilydd. Mae canllawiau ymbellhau cymdeithasol yn golygu nad yw hyn yn bosibl mwyach. Felly, bu'n rhaid rhoi'r gorau i fwyafrif helaeth ein mentrau codi arian yn y gymuned gan golli'r elusen incwm hanfodol.

Rydym yn croesawu ymdrechion y Llywodraeth i leihau effaith ariannol yr argyfwng iechyd cyhoeddus presennol, ond bydd y colledion Rydym yn eu hwynebu yn dal yn sylweddol. Serch hynny, rydym yn gweithio'n galed i gyfyngu ar yr effaith ar ein gwasanaethau.

Mae Headway yn rhagweld y bydd ei incwm 2020 tua £ 1.3 m yn is na'r gyllideb. Mae hyn yn cynrychioli dros 25% o drosiant blynyddol yr elusen o tua £5,000,000. Rydym hefyd yn disgwyl iddi gymryd cryn dipyn o amser i'n hincwm ddychwelyd i'w lefelau cyn yr argyfwng a rhagweld yr effaith sy'n para tan ddiwedd 2021.

Gall y gostyngiad hwn mewn incwm ei gwneud yn ofynnol i'r elusen wneud penderfyniadau anodd iawn. Efallai y bydd angen cwtogi ar y gwasanaethau hanfodol a ddarparwn, neu hyd yn oed eu hatal mewn rhai achosion. Gwnawn ein gorau i barhau i gefnogi goroeswyr anafiadau i'r ymennydd a'u teuluoedd yng Nghymru.

Rydym am barhau i ddarparu'r gwasanaethau hyn a sicrhau nad oes angen i bobl yng Nghymru gael cymorth gan wasanaethau mwy costus a ariennir gan y wladwriaeth.

Llywodraeth Cymru-Cronfa ymateb i'r trydydd sector-19

Mae Headway yn croesawu'r cyhoeddiad bod Llywodraeth Cymru yn dyrannu £24,000,000 i helpu'r sector elusennol drwy'r argyfwng hwn.

Mae'n hanfodol bod y broses o wneud cais ar gyfer y gronfa hon nid yn unig yn gyflym ond hefyd nid yw'n rhy gymhleth i'w chwblhau. Mae llawer o elusennau bellach yn gweithio gyda staff sgerbwd ac nid oes ganddynt y gallu i lenwi ffurflenni hir a hefyd yn ceisio cynnal y gwasanaethau y maent yn eu darparu.

Rydym yn cydnabod yr angen i arian gael ei gyfeirio tuag at yr elusennau hynny sy'n cefnogi ymdrech coronafeirws yn uniongyrchol; Fodd bynnag, rhaid hefyd ystyried elusennau eraill. Mae llawer o elusennau, fel Headway, yn cefnogi rhai o'r bobl fwyaf agored i niwed mewn cymdeithas sydd wedi cael eu taro galetaf gan effaith y pandemig.

Mae Headway yn darparu gwasanaethau i bobl â chyflyrau sy'n anablu gydol eu hoes, a bydd angen cymorth parhaol arnynt. Pe bai'r grwpiau lleol hyn yn rhoi'r gorau i ddarparu'r gwasanaethau hyn, byddai effaith sylweddol ar y sector gofal cymdeithasol yng Nghymru.

Uchdwr grwpiau a changhennau yng Nghymru

Mae tri ar ddeg o grwpiau a changhennau uchdwr yn darparu cefnogaeth i oroeswyr anaf i'r ymennydd a'u teuluoedd yng Nghymru. Mae'r cymorth hwn yn amrywio yn dibynnu ar anghenion ac adnoddau lleol ond mae'n amhrisiadwy i'r rhai sy'n ei dderbyn. Dangosodd canlyniadau'r arolwg diweddaraf fod dros 1600 o unigolion yn cael eu cefnogi gan gynnydd yng Nghymru.

Mae Headway Caerdydd a De-ddwyrain Cymru yn elusen leol ymreolaethol sy'n gysylltiedig â'r corff DU-gyfan. Maent yn gweithio gyda'u hawdurdodau lleol a byrddau iechyd lleol i ddarparu amrywiaeth o wasanaethau adsefydlu arbenigol a chymorth cymdeithasol i oroeswyr anafiadau i'r ymennydd a'u teuluoedd. Mae gwneud hynny yn helpu unigolion i ailadeiladu eu bywydau ac adennill rhywfaint o annibyniaeth gan eu gwneud yn llai dibynnol ar wasanaethau mwy costus a ariennir gan y wladwriaeth a lleihau'r pwysau ar y system iechyd a gofal cymdeithasol.

Mae'r canghennau eraill ledled Cymru, sy'n cael eu rhedeg gan wirfoddolwyr, yn darparu gwasanaethau cymorth amhrisiadwy i bobl sy'n byw gydag ABI a'u teuluoedd.

Fel Headway UK, mae grwpiau a changhennau uchdwr lleol yn cael eu hariannu mewn amryw o ffyrdd. Fodd bynnag, mae'r rheini sy'n darparu mannau ffisegol ar gyfer sesiynau a lleoedd i gyfarfod wedi'u gorfodi i gau eu drysau. Maent wedi datblygu ffyrdd newydd, arloesol o ddarparu cymorth i'w defnyddwyr gwasanaeth a byddant yn parhau i wneud hynny.

Mae adborth gan Headway Caerdydd a De ddwyrain Cymru yn awgrymu bod rhai o'u defnyddwyr gwasanaeth mwyaf anabl wedi cael toriad mewn oriau gofal. Mae hyn yn cael effaith ar y teulu agos ac mae gofyn i staff a gwirfoddolwyr gymryd camau i ddarparu'r cymorth hwnnw.

Mae'r staff a'r gwirfoddolwyr yn cynorthwyo'r defnyddwyr gwasanaeth i gasglu eu siopa a'u cyflenwadau meddygol. Bydd rhai defnyddwyr gwasanaeth ond yn derbyn cefnogaeth gan y staff maent wedi meithrin perthynas â nhw ac felly'n ymddiried ynddynt. Heb y ddarpariaeth hon, ni fyddent yn gallu cael gfael ar y pethau sydd eu hangen arnynt.

Casgliad

Er bod cronfa cydnerthu'r trydydd sector yn cael ei chroesawu a bod cymorth yn cael ei ddarparu yn y tymor byr, mae angen ystyried goblygiadau hirdymor yr argyfwng hwn. Mae elfen ' sefydlogi ' y Gronfa i dalu costau uniongyrchol yn y tri mis cyntaf yn hanfodol ac mae'r elfen ' cynnal ac adfer ' i'w chroesawu, ond mae'n cwmpasu'r naw mis canlynol yn unig lle y gellir defnyddio 25% o'r grant.

Mae'rgrŵp hwn yn ofni y bydd yr effaith ar eu sefydliad yn sylweddol dros gyfnod hwy o lawer a gallai fod angen cymorth y tu hwnt i'r pwynt hwn.

Mae'n hanfodol i'r grŵp a'r canghennau lleol yng Nghymru, bod cymorth yn cael ei ddarparu i sefydliadau nad ydynt yn ymwneud yn uniongyrchol â chefnogi'r ymateb i covid 19. Fel arall mae ofn na fyddant yn gweithredu i gefnogi unigolion a'u teuluoedd yng Nghymru, ymhell ar ôl i'r argyfwng hwn fod ar ben.